

МОНІТОРИНГ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ: СУТНІСТЬ І ПІДХОДИ

MONITORING OF FINANCIAL RESULTS: SATISFACTION AND APPROACHES

У статті визначено сутність, роль та особливості моніторингу фінансових результатів. Узагальнено, систематизовано основні підходи до побудови ефективної системи моніторингу фінансових результатів як складової процесу управління в аграрному підприємстві. Виявлено пріоритетні чинники впливу прогнозованих значень на прийняття управлінських рішень щодо мінімізації фінансових ризиків підприємства та зростання фінансових результатів.

Ключові слова: фінансові результати, моніторинг, система моніторингу, управління підприємством, прогнозування.

В статье определены сущность, роль и особенности мониторинга финансовых результатов. Обобщены, систематизированы основные подходы к построению эффективной системы мониторинга финансовых результатов как составляющей процесса управления в аграрном предприятии. Выявлены приоритетные факторы влияния

прогнозируемых значений на принятие управленческих решений касательно минимизации финансовых рисков предприятия и повышения финансовых результатов.

Ключевые слова: финансовые результаты, мониторинг, система мониторинга, управление предприятием, прогнозирование.

In the article the essence, role and features of monitoring of financial results are determined. The main approaches to constructing an effective system for monitoring financial results as an integral part of the management process in the agrarian enterprise are summarized and systematized. The priority factors of the influence of the forecasted values on the making of managerial decisions concerning minimization of financial risks of the enterprise and growth of financial results were revealed.

Key words: financial results, monitoring, monitoring system, enterprise management, forecasting.

УДК 658:338

Гайбура Ю.А.

к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Подільський державний аграрно-технічний університет

Постановка проблеми. В умовах нестабільної економіки України, загострення кризових явищ у суспільстві виникає гостра потреба активізації господарської діяльності та пошуку інструментів, які б дали можливість зняти соціальну напругу та забезпечити сталий розвиток аграрного сектору. Одним з таких інструментів є фінансові результати, які виступають основним джерелом приросту власних фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

В умовах фінансової кризи особливої уваги набувають проблеми адаптації господарської діяльності підприємства до змін економічної ситуації, що є найважливішим чинником його сталого розвитку. Тому актуальним стають питання ухвалення обґрунтованих управлінських рішень та формування системи моніторингу, який дає змогу аналізувати, коригувати та контролювати діяльність підприємства, усунути негативний вплив зовнішніх та внутрішніх факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання моніторингу та оцінювання ефективності діяльності підприємств досліджені досить широко. Однак питання концептуальних підходів до інструментарію аналітичних та узагальнюючих показників потребують більш детального та поглибленого дослідження.

Розкриттю поняття та категорій моніторингу, його сутності та видів присвячені праці Т.В. Андросової, О.А. Круглової, В.О. Козуба, Л.А. Поливанової, М.В. Пугачової, О.М. Гончаренко та інших вчених. У своїх працях вони розглядають базові показ-

ники, індикатори діяльності, інструменти контролю, оцінки фінансового стану та фінансових результатів тощо. Незважаючи на те, що доцільність використання моніторингу як інформаційно-аналітичної системи на підприємстві визнається багатьма науковцями та дослідниками, деякі підходи до побудови системи моніторингу фінансових результатів аграрних підприємств є недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. Вищевикладене зумовлює необхідність досліджень щодо побудови ефективної системи моніторингу фінансових результатів як складової процесу управління в аграрному підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, фінансові результати суб'єктів господарювання відображають ефективність господарювання підприємства за всіма напрямками його діяльності, а саме виробничим, збутовим, постачальницьким, фінансовим, інвестиційним. Вони є основою економічного розвитку підприємства та зміцнення його фінансових відносин з партнерами. Зростання фінансового результату створює фінансове підґрунтя для самофінансування діяльності підприємства, здійснюючи розширене відтворення. Діяльність суб'єктів господарювання пов'язана із залученням необхідних ресурсів, використанням їх у виробничому процесі, реалізацією виробничих товарів (робіт, послуг), з отриманням фінансових результатів. В ринкових умовах діяльність підприємств спрямована на отримання максимально можливої економічної вигоди, що знаходить свій прояв у фінансових результатах.

Останній відображає всі сторони діяльності підприємства, зокрема рівень технологій та організації виробництва, ефективність системи управління, контроль за рівнем витрат.

Складовою частиною управління підприємством є фінансовий менеджмент, який дає змогу формувати високі темпи виробничого розвитку підприємства, забезпечує постійне зростання власного капіталу, істотно підвищує конкурентну позицію на ринку, забезпечує стабільний економічний розвиток на стратегічну перспективу. Складність та багатогранність фінансових відносин господарчих суб'єктів визначає необхідність організації високоефективного управління фінансовою діяльністю. Одним з напрямів удосконалення фінансового менеджменту на підприємстві є організація системи моніторингу. Остання розглядається як синтез аналізу, контролю, планування, а також посідає особливе місце в системі управління підприємствами. Моніторинг здійснює об'єктивне фінансове оцінювання сильних та слабких сторін підприємства, а також дає змогу попередити банкрутство та кризові ситуації.

Моніторинг фінансово-економічної діяльності підприємств – це динамічна система з гнучкою інфраструктурою, яка дає змогу здійснювати постійне дослідження та спостереження за основними кількісними та якісними параметрами фінансово-економічної діяльності підприємств задля оцінки, контролю та короткострокового прогнозу стану економічної та ділової активності підприємств. Ефективність управління фінансовою діяльністю підприємства значною мірою залежить від якості його інформаційного забезпечення. Вичерпна, достовірна, своєчасна та зрозуміла інформація є запорукою прийняття оптимальних фінансових рішень, спрямованих на зменшення витрат фінансових ресурсів, зростання прибутку та ринкової вартості підприємства.

Класичним визначенням моніторингу в сучасній науці є висновок, що моніторинг (англ. "monitoring") – комплекс наукових, технічних, організаційних та інших засобів, які забезпечують систематичний контроль (спостереження) за станом та тенденціями розвитку природних, техногенних та суспільних процесів.

Т.В. Погорелова зазначає, що з методологічної точки зору під моніторингом розуміють проведення низки однотипних процедур щодо надання кількісно-якісної оцінки досліджуваного об'єкта, подальшого аналізу, порівняння отриманих результатів для виявлення певних закономірностей, тенденцій їх розвитку [1, с. 179–186].

Окрім того, моніторингом вважають систему інформування про стан досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємств, відхилення прогнозованих та фактично досягнутих показників, розрахунок аналітичних показників.

Із впровадженням нових технологій та швидким розвитком змін у ринковій економіці моніторинг можна розглядати як функцію управління. Так, Л.А. Поливана, О.М. Гончаренко та О.М. Світлична вважають моніторинг специфічною функцією управління [2, с. 349–357; 3, с. 36–40].

З точки зору менеджменту моніторинг визначається як спеціальна система інструментів, яка спрямована на підтримку управління підприємством.

Система моніторингу фінансових результатів у межах окремого підприємства може бути подана як система динамічного, проблемного та конкурентного моніторингу. У межах динамічного моніторингу передбачено накопичення інформації щодо формування та використання фінансових ресурсів на підприємстві загалом та щодо напрямів зокрема (за видами діяльності, за підрозділами, за групами товарів тощо). У межах цього моніторингу передбачено організацію спостереження з метою попереднього виявлення небезпек та проблем у формуванні та використанні фінансових результатів загалом по підприємству та пошуку способів їх нейтралізації. За організації проблемного моніторингу виявляються не лише проблеми, але й резерви зростання обсягу фінансових результатів як у межах певного підрозділу, так і загалом по підприємству. З метою визначення позиції в конкурентному середовищі організують конкурентний моніторинг фінансових результатів.

Модель фінансового результату та загальні методичні засади моніторингу, що прийняті на підприємстві, складають підґрунтя для визначення системи показників-індикаторів, що підлягають спостереженню. Моніторингу підлягають як результативні показники, тобто показники фінансового результату, так і показники, що відображають чинники, що зумовили ці фінансові результати.

В.О. Козуб вважає, що фінансовий результат, що є об'єктом моніторингу, сприймається як абсолютна величина. У такому вигляді він поданий у звітності підприємства. Водночас побудова на підставі первинної інформації низки відносних показників дає можливість поглибленого дослідження формування та використання фінансових результатів. Зокрема, йдеться про показники динаміки, співвідношення фінансового результату до факторних показників (товарообігу, собівартості реалізованих товарів, витрат обігу, окремих елементів капіталу), а також показники відхилень фактичних величин від цільових (планових, оптимальних, мінімальних/максимальних). Так, показники динаміки (темпи змін за періодами часу) свідчать про активність процесів, що відбуваються в окремих сегментах ринку. Відносні показники, що побудовані за співвідношення результативного та факторних показників, доповнюють показники ефекту показниками ефективності. Порівняно з показниками, що відображають абсолютний розмір фінан-

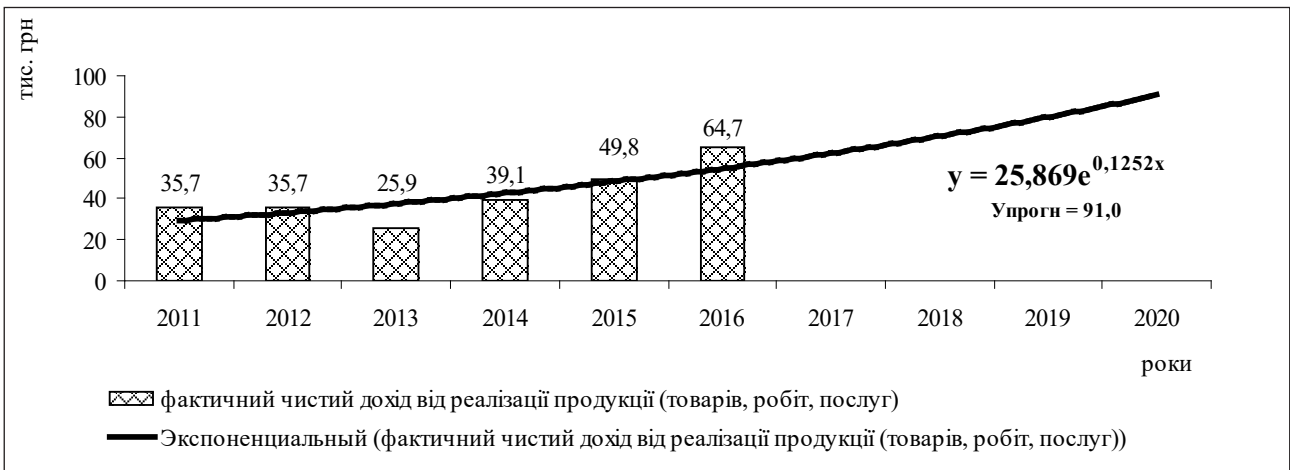

Рис. 1. Фактичні та прогнозні рівні чистого доходу

Джерело: власна розробка на основі джерела [6]

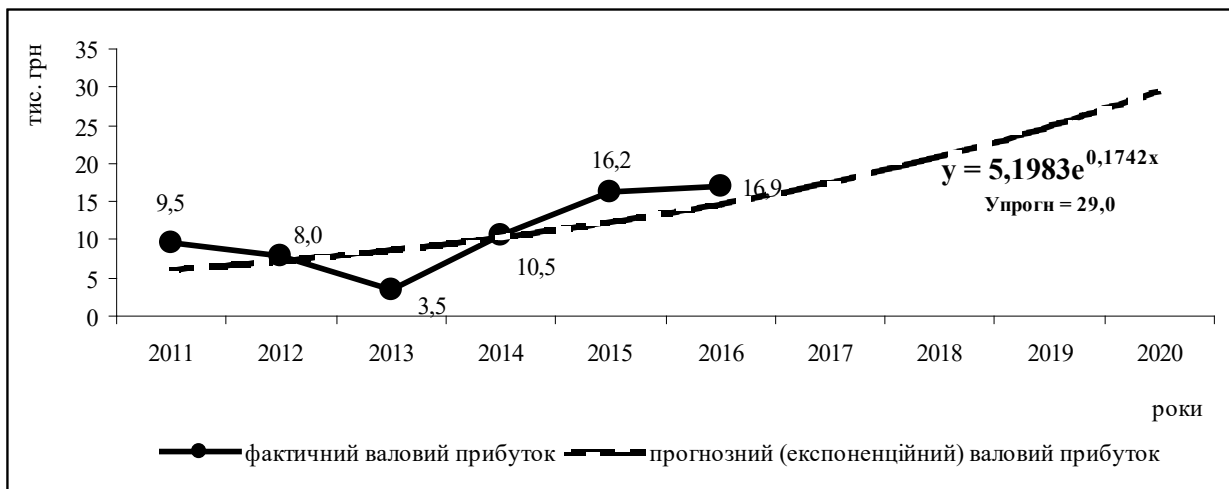

Рис. 2. Фактичні та прогнозні рівні валового прибутку

Джерело: власна розробка на основі джерела [6]

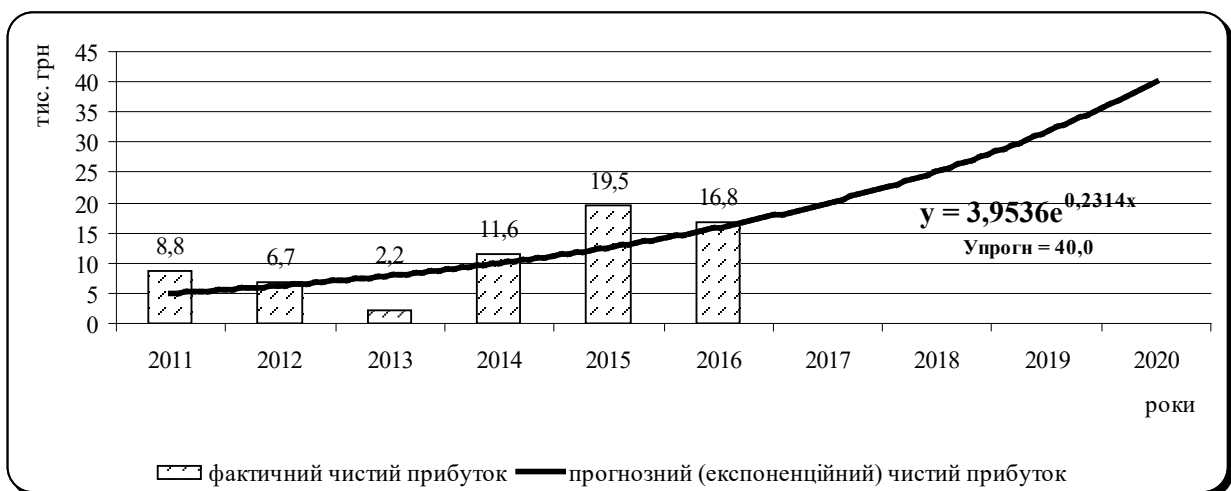

Рис. 3. Фактичні та прогнозні рівні чистого прибутку

Джерело: власна розробка на основі джерела [6]

Рис. 4. Фактичні та прогнольні рівні рентабельності продукції

Джерело: власна розробка на основі джерела [6]

сового результату, показники ефективності є більш інформативними та прийнятими для моніторингу в конкурентній групі [4, с. 163–168].

Як відомо, ефективне управління підприємством базується на основі повної та достовірної інформації про фінансово-господарську діяльність останнього та його зовнішнє оточення. Забезпечення цього передбачає постійне проведення моніторингу ситуації в динаміці, здійснення аналізу впливу факторів, що зумовили зміни, а також розробку заходів покращення результатів діяльності з огляду на прогнози альтернативи.

Важливим питанням ефективного проведення моніторингу є вибір та обґрунтування методів оцінювання, сукупність яких забезпечить достовірність аналізу виявлених тенденцій, збір повної інформації про фактичний стан справ, а також дасть змогу спрогнозувати ситуацію на перспективу.

В попередніх наших дослідженнях відзначалось, що з огляду на нестабільність економічної ситуації в Україні прогнозування фінансових результатів підприємства не лише відіграє роль додаткового інструментарію, але й є неодмінною умовою існування підприємства у сучасному мінливому середовищі. Прогнозні показники дають можливість підприємству планувати його фінансовий розвиток, уникати значних прорахунків та пов'язаних з ними втрат, робити аналіз доцільності майбутніх витрат, отримувати найбільшу вигоду від господарських відносин з покупцями, партнерами, постачальниками та банками. За відсутності прогнозних даних підприємство схильне до неправильних маневрів, що може призвести до втрати позицій на ринку, нестійкого фінансового стану або навіть до банкрутства. Планування та прогнозування є одними з найважливіших елементів управління фінансовим механізмом підприємства [5].

Оскільки ринкову ситуацію на короткий період спрогнозувати важко, а використання трендового моделювання в короткостроковому періоді не дасть бажаного ефекту, вважаємо, що тоді доцільно використовувати адаптивні ситуаційні методи. Основною властивістю таких методів є зміна коефіцієнтів побудованої моделі під час надходження нової інформації, тобто адаптація моделей до нових даних. Саме таким принципам відповідають методи, засновані на експоненційному згладжуванні.

На прикладі одного з аграрних підприємств Хмельницької області для прогнозування основних показників фінансових результатів використано статистичний пакет аналізу даних в Excel. Як аргументи статистичної функції РОСТ, яка обчислює експоненційну апроксиманту даних кривих, використано числові значення чистого доходу від реалізації продукції, валового прибутку, чистого прибутку та рентабельності продукції за 2011–2016 рр.

З розрахунків, проведених за допомогою статистичного пакета аналізу даних в Excel, бачимо, що протягом наступних років досліджуване підприємство буде прогресувати у своєму фінансово-господарському розвитку. Так, буде спостерігатися тенденція підвищення основних показників фінансових результатів діяльності підприємства. У ринковій економіці постійно діє так звана невидима рука, наслідки втручання якої у діяльність підприємств можуть бути не завжди позитивними. Тому досліджуваному господарству слід вживати заходів та вишукувати можливості підвищення ефективності свого аграрного виробництва.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, для вдосконалення управління фінансовою діяльністю необхідно організувати

систему моніторингу, розробити комплекс механізмів системи моніторингу фінансових результатів підприємства, що дасть змогу вчасно виявити відхилення фактичних результатів від прогнозованих, визначити причини відхилень, розробити пропозиції щодо коригування окремих напрямів фінансової діяльності з метою її нормалізації та підвищення ефективності.

Для вжиття заходів стабілізації фінансового стану підприємства, зростання фінансових результатів слід використовувати прогнозовані значення показників, які характеризують результати його фінансової діяльності, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки фінансового стану підприємства з факторами зовнішнього та внутрішнього середовища, а також використовувати методи моніторингу для підвищення якості прийняття управлінських рішень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Погорелова Т.В. Моніторинг як статистичний метод дослідження фінансових результатів підприємств / за ред. М.І. Зверякова та ін. Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць (ISSN 2313–4569). 2015. № 2. С. 179–186.
2. Поливана Л.А. Організаційно-методичні основи побудови системи моніторингу фінансових результатів підприємства. Вісник ЖНАЕУ. 2012. № 2. Т. 2. С. 349–357.
3. Гончаренко О.М., Світлична О.С. Фінансовий моніторинг як складова системи управління інвестиційною діяльністю компанії. Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць / головн. ред. М.І. Зверяков. № 2. Одеса: ОНЕУ, 2014. С. 36–40.
4. Козуб В.О. Формування системи моніторингу фінансових результатів підприємств торгівлі. Бізнес-Інформ. 2013. № 2. С. 163–168.
5. Гайбура Ю.А., Загнітко Л.А. Фінансове прогнозування як елемент управління фінансовими ресурсами підприємства. Економіка та суспільство. 2017. № 9. URL: <http://economyandsociety.in.ua>.
6. Основні економічні показники роботи підприємств Хмельницької області за 2016 р.: статистичний бюлетень / за ред. Л.Б. Прилуцької. Хмельницький: Головне управління статистики у Хмельницькій області, 2017. 115 с.
7. Галіцин В.К., Суслов О.П., Самченко Н.К. Концептуальні засади моніторингу. Бізнес-Інформ. 2013. № 9. С. 330–335.
8. Андросова Т.В., Круглова О.А., Козуб В.О. Світовий та вітчизняний досвід визначення фінансового результату як об'єкта моніторингу на торговельному підприємстві. Проблеми економіки. 2014. № 3. С. 194–201.